

МОВНІ НАРАТИВИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У РУСИНЬСЬКОМУ ПИТАННІ



Яворська Галина Михайлівна,
доктор філологічних наук, професор

У статті розглянуто сучасний вимір русинського мовного питання та параметри явища мовних конфліктів. На матеріалі академічного та публічного дискурсів виокремлено такі мовні нарративи: мова vs. діалект, мова та етнічність, нарратив «дружби народів». Проведено паралелі з ситуацією на Донбасі внаслідок російської агресії.

Ключові слова: літературний стандарт, мовний нарратив, мовна політика, ідентичність, мовний конфлікт

Yavorska Galina

NARRATIVE ON LANGUAGE AND ITS ROLE IN THE 'RUSYN QUESTION'

The paper explores the Rusyn language question and the parameters of the phenomenon of language conflict. The data from academic and public discourses help to identify the following narratives: the language or dialect, language and ethnicity, narrative of the “friendship of peoples”. The author draws parallels with the situation in the Donbass as a result of Russian aggression.

Keywords: standard language, narrative on language, language policy, identity, language conflict

Дебати навколо статусу закарпатського (русинського) мовного ідіому мають складну і досить давню історію. Мовний вимір «русинського питання» в Україні позначений помітним конфліктним потенціалом. На сьогодні, в умовах російської гібридної агресії проти України, ризики, пов'язані з мовними проблемами, значно збільшуються. Це стосується мовної ситуації в Україні взагалі і становища навколо закарпатського варіанту української мови (закарпатського діалекту «русинської мови») зокрема. Питання «мовного сепаратизму» виявляються щільно пов'язаними з сепаратизмом політичним, який становить пряму загрозу існуванню Української держави.

Попри наявність значної кількості кваліфікованих лінгвістичних праць, присвячених мові закарпатських русинів, складним історико-лінгвістичним перипетіям, «багатошаровій» історії термінів *русин*, *руснак*, *русський* тощо [1], проблема конфліктів, що виникають на мовному ґрунті, досліджена ще недостатньо. Так, досі поза увагою науковців залишаються питання

мовної лояльності та інші важливі соціолінгвістичні показники, потрібні для оцінки відповідної мовної ситуації.

У цій статті **ми маємо на меті** попередньо окреслити характеристики деяких стійких мовних нарративів, які застосовуються в сучасних обговореннях русинського питання, та вирізнити мовні ідеології [2], що лежать у їхній основі. Мовні нарративи нерідко приховують у собі виразний конфліктний потенціал і здатні використовуватися у спробах маніпулятивного переформатування етнічної та національної ідентичності. Водночас система настанов щодо рідної мови (говірки) та літературного стандарту, яка має сталий та інерційний характер, спроможна слугувати певним запобіжником проти таких спроб.

Завдання опису мовних нарративів для соціолінгвістики та соціальної антропології є новим [3; 4], хоча спирається на певні загальні ідеї, що були сформульовані раніше. Мішель Фуко одним із перших звернув увагу на роль нарративів

у конструюванні спільнот [5]. На сьогодні поняттям нарративу користуються дослідники колективних ідентичностей та дослідники у галузі критичного аналізу дискурсу [6; 7]. Проблеми суспільної мовної рефлексії тематично та методологічно пов'язані з цим колом питань.

Мовні конфлікти

Мовні конфлікти, як правило, не виокремлюються як спеціальна проблема для соціолінгвістичного дослідження. Водночас той факт, що мовні питання регулярно загострюються в більшості пострадянських країн, не можна вважати випадковим. Наполегливі пошуки нових національних ідентичностей супроводжуються загостренням уваги до мовних питань. Мовні гасла використовуються в політичній боротьбі, однак причини, що це уможливають, залишаються за кадром. Політичний вимір проблеми часто-густо заслоняє власне лінгвістичні основи виникнення конфлікту та його соціокультурні й лінгвосоціотичні аспекти. Попередження та врегулювання мовних конфліктів потребує врахування зазначених аспектів, зважаючи на конкретний історичний контекст.

Більшість дослідників схильні розглядати мовні конфлікти крізь призму етнічних, релігійних, територіальних суперечок. Мову рідко розглядають як безпосередню причину політичних зіткнень. Хоча деякі автори наполягають на необхідності введення мови в концепцію політичних конфліктів [8; 9, с. 7–15]). Крім того, віддавна існують спроби розгляду мовних конфліктів у зв'язку з проблематикою мовних контактів [10].

На думку деяких дослідників, мовні конфлікти досягають високого ступеня загострення у тих випадках, коли конфліктогенні чинники різної природи (політичні, економічні, адміністративні) зосереджуються навколо мови, що виконує символічну роль. Оперуючи мовними гаслами, політики нехтують прихованими соціальними та економічними причинами їх виникнення, намагаючись заходами «згори» розв'язувати конфлікти, що виникають «знизу». Ця поширена теза, однак, базується на неявному припущенні про те, що соціально-економічні причини в принципі легше і швидше піддаються коригуванню, ніж соціолінгвістичні параметри мовних ситуацій разом із сукупністю комунікативних стереотипів, пов'язаних з ними, не кажучи вже про

стійкі ознаки мовної ідентичності. Насправді мовні конфлікти, на наш погляд, рівною мірою поєднують (етно) соціальні, лінгвістичні та ціннісні аспекти.

Оскільки загальноприйнятих дефініцій мовного конфлікту немає, у цій статті будемо виходити з декількох робочих визначень. Отже, (1) під мовним конфліктом нерідко розуміють політичний конфлікт під мовними гаслами. За своєю сутністю (2) мовний конфлікт становить конфлікт розуміння, тобто порушення комунікації. Мовний конфлікт (3) може реалізуватися також як конфлікт інтересів і цінностей мовних спільнот, що перебувають у ситуації контакту. І, нарешті, (4) мовний конфлікт можна розглядати як конфлікт ідентичностей. Мова в цьому останньому випадку виступає як символ належності до «своїх» або «чужих». У сучасних мовних конфліктах, як правило, наявні всі названі складові: політична, комунікативна, ціннісна та символічна (пов'язана з ідентичностями). У контексті русинського питання і відповідних мовних дебатів представлені, хоча й різною мірою, усі складові частини мовного конфлікту.

Приклади мовних конфліктів у світі численні. Назвемо деякі з них, найбільш відомі. Серед політичних конфліктів під мовними гаслами можна згадати загострення мовних проблем в Ірландії, Бельгії, Канаді, США. Відмітною й небезпечною рисою політичних конфліктів під мовними гаслами є здатність переходити в насильницьку фазу, як це було в Бангладеш, колишній Югославії, Придністров'ї.

Починаючи з 2014 р., коли під вигаданим приводом «захисту російськомовного населення» РФ розпочала військову агресію проти України, анексувавши Крим і продовживши військовими діями на Донбасі, *мовні характеристики стали декларованою підставою для зовнішнього вторгнення*. Геополітична концепція т.зв. «русского мира», спрямована на відновлення російського імперського впливу, втілює ідею пострадянського реваншу і виправдовує втручання РФ, включно з військовим, у справи суверенних держав для захисту «співвітчизників», які, всупереч будь-якій правовій логіці, ототожнюються з російськомовними громадянами на пострадянському просторі.

Для русинського питання в Україні ідея «русского мира» є особливо небезпечною. Прикметник «русский» в її назві, за намірами авторів

концепції, має нагадувати про Київську Русь, а отже, етноніми *русин*, *руснак* безпосередньо потрапляють до сфери етимологічної і політичної експансії з боку РФ. Крім того, історія «політичного русинства» починаючи з XIX ст. відкриває додаткові можливості для чужоземних проникнень і впливів. У контексті сучасної гібридної війни збільшуються кількість та інтенсивність засобів зовнішніх впливів та масштаб руйнівних наслідків їхнього застосування.

З 2014 р. дискусії навколо русинського питання в Україні ведуться з урахуванням реалій російської агресії. Противники етнічного та мовного виокремлення русинів проводять прямі паралелі з ситуацією на Донбасі, висуваючи припущення, що прибічники закарпатського сепаратизму вже мають наготові русинський відповідник для гасла «Услышать Донбасс» – «Учуйте русинов!». А т.зв. неорусинство розглядають як місцевий відповідник сумнозвісного концепту «Новоросії» [11].

Поширені уявлення про мови: мовні наративи

Відомо, що мовна ситуація складається не лише з характеристик мовного функціонування в межах конкретної спільноти та з переліку відповідних комунікативних ситуацій. Уявлення та гадки про мову, що панують у соціумі, становлять невід'ємний діагностичний показник тих або інших мовних ситуацій. Описуючи мовні ситуації, дослідники мають враховувати поширені у відповідних спільнотах мовні настанови, наприклад, уявлення мовців на зразок того, що є мови красиві та не дуже, або про те, що одні мови придатні для формулювання філософських думок, а інші годяться на те, щоб співати пісень. Такі ненаукові вірування ще позначають як *folklinguistics* (букв. «народна лінгвістика»). При цьому стійкі повсякденні уявлення про мову (мови) впливають, хоча й непрямо, на мовну поведінку, мовну ситуацію, літературний стандарт, а, можливо, й на мовну структуру [12]. Відповідну складову частину мовних ситуацій слід враховувати як вагомий чинник потенційних мовних конфліктів [13]. Важливим джерелом для виявлення настанов щодо мови є мовна полеміка, що є прямим виявом рефлексій щодо мови, які виходять за межі власне наукових уявлень, однак не обов'язково їм суперечать.

Для опису цих явищ вважаємо за доцільне використати поняття **мовних наративів, тобто поширених у суспільстві способів оповіді про певні мови та мовні варіанти (ідіоми)**. Такі оповіді є досить жорстко структуровані та спираються на певні схеми або сюжети, що підлягають виявленню.

Суперечки щодо «русинської мови» відбуваються у різних площинах, з різними учасниками, починаючи від представників академічної спільноти і закінчуючи відвідувачами інтернет-форумів. Основний розподіл між думками полемістів пролягає у прийнятті двох протилежних презумпцій щодо сутності мовлення закарпатських русинів: одні вважають закарпатський мовний ідіом говірками української мови, інші виходять з його розуміння як окремої мови.

Слід підкреслити, що і в першому, і в другому випадку відповідні презумпції беруться як даність, перебуваючи за межею критичного осмислення. Це критично звужує простір для раціональної дискусії, натомість залишаючи значне місце для обміну взаємними звинуваченнями політичного та морального характеру. У цьому сенсі публічна дискусія навколо закарпатського ідіому не надто відрізняється від інших емоційно загострених суперечок на теми мови, що нерідко використовують мову ворожнечі.

Нижче окреслимо кілька регулярних понятійних схем, які використовуються у сучасних русинських мовних дебатах. Схеми вирізняються на основі повторюваних топіків (тем). Також проводимо розрізнення між двома типами дискурсу – академічним і публічним

Мова vs. діалект

Чи становить закарпатський мовний ідіом окрему мову чи він належить до українських діалектів? Цей сюжет є центральним для русинського мовного наративу. Він широко представлений в академічному дискурсі. Українські лінгвісти переважно вважають закарпатський ідіом діалектом української мови [1]. Хоча деякі інші дослідники, в основному з-поза меж України, наполягають на визнанні наявності на Закарпатті окремої русинської мови.

Водночас мовознавцям відомо, що суто лінгвістичних критеріїв для того, щоб відрізнити мову від діалекту, не існує. Для визнання за ідіомом

статусу мови, а не діалекту, звертаються, як правило, до соціолінгвістичних параметрів, що спираються на критерій функціональної повноцінності, наявність письмового стандарту та, подекуди, на факт юридично закріпленого офіційного статусу. Однак соціолінгвістичні ознаки не створюють критеріїв, що були б водночас «необхідні та достатні», ними зазвичай користуються *post factum*, коли ситуація вже так чи інакше визначена. Доводиться визнати, що, зрештою, на розрізнення мови і діалектів впливають переважно зовнішні – соціально-політичні, історичні, культурні та інші позамовні чинники. Значною мірою на це також впливають поширені в суспільстві настанови щодо мови, так звані мовні ідеології (*language ideologies*), що становлять підґрунтя для тих або інших мовних наративів.

Одна з основних складностей русинського мовного наративу в Україні пов'язана з поширеною тезою про бажаність підтримки та збереження мовного розмаїття в Європі та у світі. Деякі дослідники згадують у цьому зв'язку про діалектну революцію в Європі – «намагання піднести й задекларувати рідний діалект як окрему мову. В Україні найбільше «успіхів» у таких намаганнях досягли носії закарпатського діалекту української мови, які визнають себе окремою «русинською нацією», оскільки спілкуються окремою «русинською мовою». Далі автор зауважує, що «підстав виокремлювати закарпатський діалект в окрему мову є стільки ж, скільки гуцульський, поліський, надсянський...» [14]. Цей аргумент проти потреби кодифікації мовлення закарпатських русинів (тобто проти визнання за ним статусу мови, окремої від української) поширений серед противників «мовного сепаратизму» також у публічному дискурсі.

Цікавий вихід з протиріччя між мовою та діалектом запропонував В. В. Німчук, який вбачає можливість збереження мовного розмаїття за умови, якщо в Україні піклуватимуться про наявні діалекти замість кодифікувати нові літературні мови. На практиці це означало б підтримку вживання рідної говірки в неформальних ситуаціях («зі своїми») та користування українським літературним стандартом в інших, більш формальних та офіційних обставинах. Очевидно, цей тип диглосії реально існує на Закарпатті та, можливо, також в інших регіонах. «Де говіркове середовище виразне й активне, – пише вчений, – досі практикується, зокрема в школах, діалектно-літературномовна диглосія. Наприклад, на уроках

у школі діти відповідають літературною нормою, а між собою на перервах спілкуються говіркою. Шкода, що цього явища ніхто ще не вивчав. Ми самі протягом усього життя в закарпатському діалектному середовищі й поза ним (навіть у Києві в неофіційній обстановці) із земляками спілкуємося рідним верхньонадборжавським (північно-марамороським) говором» [1, с.22].

Ця ідея досить добре вписується в систему поширених в Україні мовних ідеологій і стійких мовних настанов, згідно з якими жива народна мова є джерелом збагачення літературного стандарту. Володіння діалектом вважається престижним, вживання діалектизмів, на відміну від радянського періоду, не обмежується редакторськими та цензорськими практиками. Більше того, *володіння говіркою або знання її елементів часто оцінюють як показник справжньої української ідентичності*.

Однак реалістичність практичного впровадження такої моделі, типологічно дуже подібної до описаної Ч. Фергюсоном класичної диглосійної моделі співвідношення літературної арабської мови та арабських діалектів у країнах арабського світу [15], в Україні на сьогодні є, на нашу думку, не надто високою. На заваді цьому стоїть нагальна потреба поширення вживання українського літературного стандарту, тобто підтримка функції української мови як державної. У цій ситуації на перший план у мовній політиці виходить не діалект, а літературна мова, яка має вживатися у формальних (офіційних) ситуаціях спілкування.

Мова та етнічність

Питання про статус закарпатського мовного ідіому (мова чи діалект) щільно пов'язане з питанням етнічної ідентичності. Поза академічною спільнотою прибічники кодифікації мови спираються на тезу про існування окремого від українців русинського етносу. У публічному дискурсі етнічна ідентичність та мова переважно виступають як тотожні ознаки. Хоча самі жителі Закарпаття, за даними перепису 2001 р., розрізняли ці поняття (серед 10000 осіб, що назвали себе русинами, рідною вважали мову своєї етнічної групи 66,6 %, а українську назвали рідною 30,9 %). Однак, якою ситуація є зараз, насправді невідомо. Висловлюються побоювання, що прибічники мовного та політичного сепаратизму

працюватимуть на збільшення кількості тих, хто під час наступного перепису називатиме себе не українцями, а русинами.

Цей – мовноетнічний – варіант русинського нарративу використовується російською пропагандою для звинувачень у «насильницькій українізації» русинів з проекцією на «вимогу федералізації України». Тут маємо справу з варіантом нарративу, застосованого при анексії Криму і російському вторгненні на Донбас. Ті, хто озвучує цей нарратив, наприклад А. Фатула, заступник голови земляцтва «Карпатська Русь», стверджує, що «переважна більшість населення Закарпатської області говорить своєю рідною русинською мовою». Важливим є мотив застрашення: люди усвідомлюють, що вони русини, але бояться говорити про це, щоб не втратити роботу чи навчання (там само). А. Фатула відкрито закликає також до федералізації України, що цілковито відповідає набору ультимативних вимог РФ у ході гібридної агресії з метою знищення української державності.

У дискусії з цими відверто маніпулятивними твердженнями досить парадоксальним чином вживається радянський **нарратив «дружби народів» у його проекції на мовну площину**. Заперечуючи тезу А. Фатули про насильницьку українізацію русинів, блогер пропонує йому «хоч раз відвідати Закарпаття, щоб зрозуміти, що це самий багатонаціональний край, в якому вже на протязі багатьох десятиріч змогли ужитися разом як русини, так і українці, росіяни, мадяри, румуни, євреї, словаки та ще багато інших національностей. Росіянам мабуть слід повчитися у цього краю, щоб набути навиків дружніх стосунків з своїми сусідами, перш ніж висловлюватись про те, що хтось кому-то у Закарпатті нав'язує чиюсь національність» [16].

У коментарях до цього блогу міститься кілька не досить коректних реплік, в одній з яких русинів названо зрадниками, які **«кличуть суди ворожу державу»**. Цей мотив також заслуговував би на розгляд, оскільки він перегукується з відпо-

відним «донбаським» нарративом (гасло «Путін, прийди!») [17].

Висновки

Розгляд русинського питання крізь призму мовних нарративів дозволяє доповнити, не дублюючи, деякі традиційні історико-лінгвістичні, діалектологічні, етнополітичні та інші аспекти дослідження проблеми, поглянувши в новому ракурсі на відповідні процеси.

Подальший розвиток подій у Закарпатті – мовних та політичних – залежатиме не тільки від заходів державного та громадського опору «мовному сепаратизмові», але й від розуміння виду мовної лояльності, поширеного в регіоні. На жаль, цей аспект залишається не вивченим.

Об'єктом мовної лояльності може бути як літературний стандарт, так і ненормовані варіанти мови (діалекти тощо). При цьому ненормовані мовні варіанти нерідко виступають у ролі символу, що несе потужні соціальні смисли у протистоянні зовнішнім впливам [18]. Отже, цей вірогідний конструктивний потенціал закарпатських говірок варто намагатися використовувати. Хоча позитивний ефект не гарантований, бо зміцнення позиції української мови як державної в межах країни підвищує об'єднувальну роль літературного стандарту.

Ситуація в Закарпатті, проаналізована на рівні кількох мовних нарративів, унаочнює подібність з ситуацією на Донбасі, що виникла внаслідок російської гібридної агресії. Це знову підтверджує факт російського зовнішнього впливу на Закарпатті. В умовах гібридної війни такий вплив різко посилює свій руйнівний потенціал.

Проведення ефективної та акуратної мовної політики в Закарпатті потребує максимально зважати на дію конфліктогенних чинників. Будь-які ініціативи щодо оновлення мовного законодавства в Україні мають враховувати наслідки їхнього впровадження у цьому регіоні.

Список використаних джерел

1. Німчук В. «Кодифікувати» нові літературні мови? Зберегти і захистити українські говори! // Українська мова. – 2013. – № 3(47). – С. 3–26.
2. Yavorska G. The impact of ideologies on the standardization of modern Ukrainian // International Journal of the Sociology of Language. Vol. 2010. – Is. 201. – P. 163–197.

3. *Ili M.* Collective Narrative: The Narrative on Croatian Language from Academic to Far-Right Discourses in Serbia // *Journal of Comparative Research in Anthropology & Sociology*. – Summer 2014. – Vol. 5, Is. 1. – P. 49–73.
4. *Wiese H.* “This migrants’ babble is not a German dialect!”: The interaction of standard language ideology and ‘us’/‘them’ dichotomies in the public discourse on a multiethnolect // *Language in Society*. – 2015. – vol. 44:3, p. 341–368.
5. *Foucault, M.* The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language. – New York : Pantheon Books, 1972.
6. *Van Dijk T.* Stories and Racism // *Narrative and Social Control: Critical Perspectives* / Mumbly, D. (ed.). – London, New Delhi : Sage, 1993. – P. 121–142.
7. *Wodak R., Reisigl M.* The discourse historical approach (DHA) // *Methods of Critical Discourse Analysis* / Wodak, R., Meyer, M. (eds.). – London : Sage, 2009. – P. 87–121.
8. *Shell M.* Language Wars // *CR: The New Centennial Review*. – 2001. – Vol. 1, № 2. – P. 1–17.
9. *Яворська Г.М.* Прескриптивна лінгвістика як дискурс: Мова, культура, влада. – К. : ВІПОЛ, 2000. – 288 с.
10. *Nelde P.-H.* Language Conflict // *The handbook of sociolinguistics* / ed. by Florian Coulmas Blackwell. – Berlin, 1997. – P. 273–300.
11. *Любомир Белей* «Учуйте русинов!», або Сепаратизм по-закарпатськи [Електронний ресурс] // Український тиждень. – 2015. – 17 грудня. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/History/153578>
12. *Berthele R.* Investigations into the folk’s mental models of linguistic varieties // *Advances in cognitive sociolinguistics* / Geeraerts D. et al. (eds). Berlin : Walter de Gruyter, 2010. – P.265–290.
13. *Яворская Г.М.* Языковые конфликты и языковые идеологии в Молдове // *Studia Linguistica* : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 5, ч. 1. – С. 349–361.
14. *Мойсієнко В.М. В.В.* Німчук у лінгвоукраїністиці (До 80-річчя з дня народження Василя Васильовича Німчука) // *Українська мова*. – 2013. – № 3(47). – С. 165–174.
15. *Ferguson Charles A.* Diglossia // *Word*. – 1959. – Vol. 15/ – P. 325–340.
16. *Знов русинське питання на Закарпатті, або пропаганда російських ЗМІ* [Електронний ресурс]. – 2014. – 16 грудня. – Режим доступу : <http://www.0312.ua/news/690880#comment-start>
17. *Костюк Б.* «Путін, прийди!» – чи винні мешканці окупованих територій у конфлікті? [Електронний ресурс]. – 2015. – 14 лютого. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/26848865.html>
18. *Milroy James and Milroy Lesley.* Social Network and Social Class: Toward an Integrated Sociolinguistic Model // *Language in Society*. – 1992. – Vol. 21, no.1. – P. 1–26.

References

1. Nimchuk, V. (2013). «Kodyfikuvaty» novi literaturni movy? Zberehty i zakhystyty ukraïnski hovory [Do they «codify» the new literary languages? Save and protect the Ukrainian dialects!]. *Ukrainska mova – The Ukrainian language*, 3(47), 3-26 [in Ukrainian].
2. Yavorska, G. (2010). The impact of ideologies on the standardization of modern Ukrainian. *International Journal of the Sociology of Language*, 201, 163-197 [in Ukrainian].
3. Plić, M. (2014, Summer). Collective Narrative: The Narrative on Croatian Language from Academic to Far-Right Discourses in Serbia. *Journal of Comparative Research in Anthropology & Sociology*, 5:1, 49-73 [in English].
4. Wiese, H. (2015). “This migrants’ babble is not a German dialect!”: The interaction of standard language ideology and ‘us’/‘them’ dichotomies in the public discourse on a multiethnolect. *Language in Society*, 44:3, 341-368 [in English].
5. Foucault, M. (1972). The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language. New York: Pantheon Books [in English].
6. Van Dijk, T. (1993). Stories and Racism. In D. Mumbly (Ed.). *Narrative and Social Control: Critical Perspectives* (pp. 121-142). London, New Delhi: Sage [in English].
7. Wodak, R., Reisigl, M. (2009). The discourse historical approach (DHA). In: R. Wodak, M. Meyer (Eds.). *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 87-121). London: Sage [in English].
8. Shell, M. (2001). Language Wars. *CR: The New Centennial Review*, 1:2, 1-17 [in English].
9. Yavorska, G.M. (2000). Preskryptywna lnhvistyka iak dyskurs: Mova, kul'tura, vlada [Prescriptive linguistics as a discourse: Language, culture, power]. Kyiv: VIPOL [in Ukrainian].
10. Nelde, P.-H. (1997). Language Conflict. In Florian Coulmas Blackwell (Ed.). *The handbook of sociolinguistics* (pp. 273-300). Berlin [in English].
11. Belej, Liubomyr. (2015, December, 17). «Uchujte rusynov!», або Сeparatyzm по-закарпатськи [«Hear Rusyns!», or Separatism in Zakarpattia]. *Ukrains'kyj tyzhden – The Ukrainian week*. Retrieved from <http://tyzhden.ua/History/153578> [in Ukrainian].

12. Berthele, R. (2010). Investigations into the folk's mental models of linguistic varieties. In D. Geeraerts et al. (Eds). *Advances in cognitive sociolinguistics* (pp. 265-290). Berlin: Walterde Gruyter [in English].
13. Yavorskaya, G.M. (2011). Jazykovye konflikty i jazykovye ideologii v Moldove [Language conflict and language ideologies in Moldova]. *Studia Linguistica*, 5, 349-361 [in Russian].
14. Mojsiienko, V.M. (2013). V.V. Nimchuk u linhvoukrainistytsi (Do 80-richchia z dnia narodzhennia Vasylia Vasylovycha Nimchuka) [V.V. Nimchuk in Ukrainian Linguistics (To the 80year anniversary from the Vasyl V. Nimchuk's birthday)]. *Ukrains'ka mova – Ukrainian language*, 3(47), 165-174 [in Ukrainian].
15. Ferguson, Charles A. (1959). *Diglossia*. In *Word* (vol. 15, pp. 325-340) [in English].
16. Znov rusynske pytannia na Zakarpatti, abo propahanda rosij's'kykh ZMI [Again the Rusyn question in Transcarpathia, or Russian media propaganda] (2014, December, 16). Retrieved from <http://www.0312.ua/news/690880#comment-start> [in Ukrainian].
17. Kostiuk B. «Putin, pryjdy!» – chy vynni meshkantsi okupovanykh terytorij u konflikti? [«Putin, come!» Are the inhabitants of the occupied territories responsible for the conflict?]. (2015, February, 14). Retrieved from <http://www.radiosvoboda.org/a/26848865.html> [in Ukrainian].
18. Milroy, James and Milroy, Lesley. (1992). Social Network and Social Class: Toward an Integrated Sociolinguistic Model. *Language in Society*, 21:1, 1-26 [in English].